

РИМ
А
НАШІ ЦЕРКОВНІ ПОСТАНОВИ
З ОКРЕМА КАЛЕНДАР.

Написав

Сьвщ. Олександр Коренець.

ВІДЕНЬ, 1916.

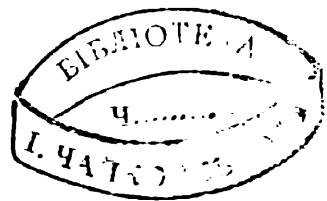
Накладом Української Культурної Ради.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN

РИМ
А
НАШІ ЦЕРКОВНІ ПОСТАНОВИ
З ОКРЕМА КАЛЕНДАР.

Написав

Сьвщ. Олександр Коренець.

ВІДЕНЬ, 1916.

Накладом Української Культурної Ради.

Nihil obstat.

Wien, am 19. Juni 1916.

Dr. Josef Žuk,
Zensor ex offio.

Imprimatur.

Z. 4386/1.

Vom f.-e. Ordinariate, Wien, am 20. Juni 1916.

Dr. Josef Pfluger,
Generalvikar.

„Вся ти гарна є... і скази нема
в тобі.“ Пісня II. IV. 7.

Читаючи з нагоди намірених тепер у нас реформ календарних Конституції Апостольські, Листи, Енцикліки і Синодальні тексти, а іменно: „*Sacrorum Conciliorum et decretorum collectio*.“ Т. V. а Mansy Т. G. D.; „*Acta Conciliorum et epistolae decretales ac Constitutiones Summorum Pontificum*“ Т. IX.; „*Bullarium Benedicti XIV Papae*“; „*Acta et Decreta Conciliorum Recentiorum*“, *Collectio Lacensis*. Т. II., вкінці „*Synodus Provincialis Ruthenorum Galiciae*“, Leopoli 1891* — виджу наглядно, що:

I.

Св. Апостольска Столиця, далекою була від якого-небудь наміру змінювати, чи то зносити наші давні обрядові і церковні постанови, ніколи сього не вимагала, а противно цілість і ненарушимість тихже завсїди торжественно нам застерігала і затверджувала, бо розходило ся Її лиш о науку віри і сполучене зі Св. Римським Престолом, т. є о унію догматичну.

* Не занедбавши також на ново переглянути діла наших авторів, як: Harasiewicz M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862.; Malinowski M., *Kirchen- und Staats-Satzungen bezüglich des gr. kath. Ritus der Ruthenen*, Lemberg, 1861.; Jachimowicz G., *Leopoliensis Ruthenorum metropolita, Abhandlung über die Regeln, nach welchen die Slaven gr. Ritus den Ostertag berechnen*, Lemberg, 1836 (се невелике, але дуже поважної научної вартости діло, друкував в руській переводі А. Торонського, Рускій Сіонь в р. 1875). На ті діла, як се часто стрічав я при різних нагодах, покликують ся навіть дуже поважні чужі видавництва (пр. *Collectio Lacensis* Т. II. стр. 601, 602, 606.) і учені такої мрії, як Nilles N. S. J., та ин. До орієнтації послужили мені ще отсі діла: Nilles-a *Kalendarium Manuale Utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis* Т. II. Oenipotentе, 1896; Пелеша, *Geschichte der Union* Т. I. II, тогож автора Пастырское Богословіє, і календарські статі Д-ра Ізидора Шапаневича, професора університету Львівського, поміщені ним у Временнику Ставропільського Інституту на рік 1875 і 1876.

Се видно з буллі Св. О. Климента VIII. *Magnus Dominus*, d. 23. Dec. 1595., котрою той Папа приймає нас до єдності Церковної (*FF. Michaellem Archiepiscopum Metropolitam et ceteros Episcopos Ruthenos una cum omni eorum clero et populo intra gremium Ecclesiae Catholicae et unitatem S. R. E., uti membra nostra in Chr., recipimus, unimus...*) — *Ex bulla unionis Ruthenorum Clementis VIII, Magnus Dominus*, d. 23. Dec. 1595:

„*Omnes sacros ritus et caerimonias, quibus Rutheni Episcopi et clerus iuxta SS. PP. Graecorum instituta in divinis officiis et sacrosanctae missae sacrificio ceterorumque sacramentorum administratione aliisve sacris functionibus utuntur, dummodo veritati et doctrinae fidei catholicae non adversentur et communionem cum Romana Ecclesia non excludant, eisdem Ruthenis Episcopis et clero ex Apostolica benignitate permittimus, concedimus et indulgemus.*“ *Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis Domini-cae 1596. Decimo Kal. Januarii Pontificatus nostri Anno IV.* — Всі св'яті обряди і церемонії, котрих руські Єпископи і клер після постанов СС. ОО. Грецьких уживають в церковній відправі, при Службі Б. і уділюваню св. Тайн та при всіх иньших св'ятих функциях, коли лиш не супротивляють ся науді віри католицької і єдності з Римською Церквою не виключають, тимже руським Єпископам допускаємо, дозволяємо і признаємо.

З того ясно, що Апостольському Престолови ходить лиш о догмати віри і сполученє з Церквою Римскою; все иньше, як не противне науді віри і сполученю з Римскою Церквою — отже і давний нами уживаний Календар — нам позволяє, лишає й затверджує.

Відтак Павло III. V. в своїм бреве dd. 20. Dec. 1615 заявляє, що Св. Престол Римський ніколи не думав зносити церковні постанови Русинів (*Collectio Lacensis*. Т. II. р. 602 с.).

Так само висказує ся що до обрядів Грецьких Св. Конгрегация Собора Тридентского в своїм декреті зд. 5/XII 1722, і Св. О. Венедикт XIII. *Apostolatus officium*, д. 19/VII 1724, потверджуючи рішення Собора Замосцького; відтак Венедикт ПП. XIV., *Etsi pastoralis*, 26/V 1742 і *Etsi dubitare*, 27/XI 1742. А як далеко готов був піти Рим в лояльности своїй для звичаїв церковних, які застає у народів, щоби їх для єд-

ности церковної здобути, видно з того прм., що СС. ОО. Собора Фльоренцького не вимагали від Греків виразного проголошення „і Сина“, *dummodo credatur* — вдовольнячись, що в се вірують приступаючи до єдності.

Тому Венедикт III. XIV. в згаданій висше буллі „*Etsi pastoralis*“, каже між иньшим: *Etsi autem Graeci teneantur credere, etiam a Filio Spiritum Sanctum procedere, non tamen tenentur in symbolo pronuntiare* — а хоть Греки обов'язані є вірити, що Дух св. походить також від Сина, однак не обов'язані в символі виголошувати. Ні від нас, в часі закінчення Унії 1595 р., не вимагав Св. Апостольський Престол, щоби ми „і Сина“ прийняли до нашого символу віри, вдовольнячись обітницею зі сторони Єпископів наших, що они про походженє св. Духа від Отця і Сина, хочуть учити нарід — отже настав би хто на календар! (Пелеш. *Geschichte der Union*. T. I. стр. 541).

В пізнійшій своїй буллі *Allatae sunt*, д. 26/VII 1755, каже Венедикт III. XIV, *in reditu Graecorum schismaticorumque Orientalium ad catholicam religionem* — викорінювати блуди Арія, Македонія, Несторія . . . і иньші, в котрих люди зростають, а не старі обряди й порядки, що ніколи не було наміром Апостольскої Столиці, а противно, було і є від її намірів далеким — *id unum Romanis Pontificibus maxime curae fuit, ut ex illorum animis radicitus evellerent Arii, Macedonii... aliorumque errores; salvis tamen et intactis ritibus ac disciplina**, quam ante schisma servabant et profitebantur, quaeque venerandis ipsorum antiquis liturgiis ac ritualibus innititur.

Навіть потверджуючи постанови Синодальні, не наміряють Папи щонебудь в справі наших обрядів змінити з того, що їх попередники постановили, — як се висказує декрет Св. Конгрегації Собора Тридентського з д. 5/12. 1722, в справі рішень Собора Замосцького — *EE. Cardinales Tridentini Concilii interpretes censuerunt: quod per Apostolicam huiusce Synodi confirmationem nihil derogatum esse censeatur constitutionibus SS. Romanorum Pontificum et decretis Conciliorum generalium, emanatis super ritibus Graecorum, quae, non obstante huiusmodi confirmatione, semper in suo robore debeant permanere.*

* Гл. стр. 25, 27, 28.

In horum fidem, Nos Curtius, S. Rom. E. Diaconus Cardinalis Origus, memoratae S. Congregationis Concilii Praefectus, has praesentes fieri et per infrascriptum R. P. eiusdem S. Congregationis Secretarium subscribi Nostrique consueti Sigilli fecimus impressione muniri.

А щоби сьому вірити, Ми Curtius, Св. Римської Церкви Кардинал Origus, названої Св. Конгрегації Собора Префект, письмо се через секретара тої Св. Конгрегації підписали і своєю печаткою назначили. *(Слідують підписи.)*

Тими самими словами висказує ся П. Венедикт XIII. у виспе згаданій енцикліці своїй Apostolatus officium, затверджуючи рішення Собора Замосцького, д. 29/VII. 1724, додаючи, що ті Їго постанови мають мати силу обов'язуючу всіх разом як і поодинокі, ненарушимо мають бути бережені, а всі противні заходи через якунебудь повагу починані, будуть неважними — *decernentes easdem praesentes litteras ac Synodum in eaque edita statuta, ordinationes et decreta huiusmodi semper firma, valida et efficacia existere et fore suosque plenarios et integros effectus sorti et obtinere ac ab omnibus et singulis, ad quos spectat et pro tempore quandocumque spectabit, in omnibus et per omnia inviolabiliter et inconcusse observari, sicque in praemissis per quoscumque iudices ordinarios et delegatos etiam causarum Camerae Apostolicae Auditores iudicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari...*

Datum Romae... sub annulo Piscatoris, die XIX Julii MDCCXXIV, Pontificatus Nostri anno primo.

F. Card. Oliverius.

Так само запоручує нам се декрет Св. Конгрегації de Propaganda Fide, з д. 4/III, 1724.

І нічо дивного — скоро зважити, що руський Єпископат заким приступив до Унії писав в своїм листі збірнім до Папи Климента, д. 12/6. 1595 виразно: *siquidem Sanctitas vestra administrationem Sacramentorum, ritusque et caerimonias Orientalis Ecclesiae integre, inviolabiliter, atque eo modo, quo tempore unionis illis utebamur, nobis conservare, confirmare pro se et successoribus suis, nihil in hac parte innovaturis umquam*

dignetur — если іменно Святість Ваша спосіб уділюваня св. Тайн, обряди і торжественні обходи Церкви Східної ціло, ненарушимо, і в той спосіб, як ми їх в часі сполученя уживали, нам заховати, потвердити за себе і за своїх наслідників, що нічого в тім згляді ніколи не змінять — зволить.

Quae omnia petita a nobis, si obtinuerimus Sanctitati vestrae cum omnibus successoribus suis, nos et successores nostri dicto audientes, subque regimine Sanctitatis vestrae semper esse volumus -- коли то все, о що просим, отримаєм, Святости Вашої враз з всіми Її наслідниками, ми і наші наслідники слова слухати, і під зверхністю Святости Вашої завжди бути хочемо. (Пелеш Ю. Geschichte der Union, 1876. Т. I. стр. 537). А лист сей опирав ся на тім деліберацийнім декреті, списанім руським Епископатом д. 2/XII. 1594, котрий становив підставу до дальших офіціальних переговорів о Унію — sicuti et leguntur in decreto deliberationis et conclusionis reverendissimorum dominorum Archiepiscopi et Episcoporum Ruthenorum de recipienda et suscipienda communione sanctae Romanae Ecclesiae, facto die secunda mensis Decembris anno Domini milesimo quinquagesimo nonagesimo quarto... salvis tamen et in integrum observatis caerimoniis et ritibus cultus divini peragendi et sanctorum sacramentorum iuxta consuetudinem ecclesiae orientalis, correctis tantummodo iis articulis, qui ipsam unionem impedirent, ut more antiquo fierent omnia, sicut olim, unione durante, fuerunt: (Pelesz J. Geschichte der Union. Т. I. р. 522—526; Annales Eccl. Ruthenae, Harasiewicz, р. 172—5) при збереженю однак в цілості і ненарушених обрядах наших і торжествах після звичаїв церкви Східної, справивши лиш ті місця, котрі би саму унію нарушували — щоби після давного звичаю було все так, як тоді, коли ще єдність тревала.

Вкінці в буллі П. Пія VI. In universalis. д. 22/II 1807 читаємо: Volumus etiam, quod omnia et singula, quae statuta fuerunt in laudata Zamosciae Synodo per Apostolicam Sedem confirmata nunc et in posterum ab Episcopis Cholmensi et Peremyслиensi et ab universa natione Ruthena observentur, firmis et in suo robore semper mansuris Apostolicis constitutionibus et Conciliorum generalium decretis super ritibus Graecorum emanatis, nec non VV. FF. Nostrorum S. R. E. Cardinalium

tam negotiis de Prop. Fide praepositorum, quam interpretum Concilii Tridentini, respectivorum Congregationum auctoritate salva semper et integra remanente — хочемо також, щоби все разом і з осібна, що було постановлене на Хвальнім Синоді в Замосці, Столицею Апостольскою затверджене, тепер і на пізнійше через Єпископів, Холмського і Перемиського і через весь нарід руський було заховуване, при сильних і в своїй силі завсїди маючих позістати постановах Апостольських і декретах Соборів вселенських, виданих що до обрядів грецьких, як також Пр. Б. Б. Н. С. Римської Церкви Кардиналів так для справ около розширення Віри предложених, як також толкователів Собора Тридентського, не нарушуючи поваги дочитних Конгрегацій.

II.

Не вільно нічо в обрядах ні звичаях Церкви Грецької змінити, хіба з дуже важних причин і то лише за виразною згодою і апробатою Св. Апостольської Столиці — навіть хотьби сеся новість була сама собою свята, і в иньших обрядах було оно заховуване (*Collectio Lacensis. T. II p. 674*). Св. Апостольська Столиця наказує се виразно і рішучо у передтим наведенім ту затвердженю Собора Замосцького зд. 29/VII. 1724, і то так в спосіб позитивний, як і негативний: *semper in suo robore debeant permanere sicque iudicari et definiri debere* — завсїди мають остати в своїй силі і так належить сю річ судити і називати; *irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate contigerit attentari* — инакше, яканебудь повага се вчинилаб, узнає Св. Отець за неважне й пусте.

Так само говорить „*Etsi pastoralis*“ Венедикта XIV. д. 26/V. 1742, *super ritibus Graecorum*, про обряди Греків — що нікому не вільно сего, що у них в постановлено, нарушувати, додаючи: а хто би на се відважив ся, стягне на себе гнів Всемогучого Бога і СС. Апостолів Петра і Павла „*nulli ergo hominum liceat, hanc paginam nostri decreti, constitutionis, declarationis inhibitionis, prohibitionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei ac*

Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursum“.

В енцикліці „Demandatam“ Венедикта XIV. зд. 24/XII 1743 читаємо в § 43: De ritibus et moribus Ecclesiae Graecae illud in primis generatim statuendum decrevimus, nemini licuisse aut licere quovis titulo et colore, et quacumque auctoritate aut dignitate, etiamsi patriarchali aut episcopali praefulgeat, quidquam innovare aut aliquid introducere, quod integram exactamque eorumdem observationem imminuat. Hinc est, quod Euthymii, olim Archiepiscopi Tyri et Sydonis, viri alioquin catholici reiue christianae propagandae studiosissimi, factum, cogimur reprobare, inductamque ab eo, auctoritate propria, inconsultoque Romano Pontifice nonnullarum Ecclesiae Graecae consuetudinum immutationem revocamus atque irritam fuisse et esse decernimus, omnesque in posterum et singulos Ecclesiae Graecae ritus et mores a Patribus traditos omnino servari mandamus — отже навіть так високому достойникови, як Патріярха або Епископ не вільно нічого нового заводити анї щонебудь вводити, і наводить ся конкретний slučaj, де того рода постанову архієпископа, впрочім дуже ревного, мусів Рим знести: як заведену власною его повагою і без позволення Римського Престола; рівночасно наказує згадана енцикліка всі на будуче і поодинокі Церкви Грецької обряди і звичаї від СС. Отців передані взагалі заховувати й зберігати.

В енцикліці „Allatae sunt“, 26/VII 1755 говорить П. Венедикт XIV, „partem etiam aliquam demere ex aliquo ritu, salvis reliquis eiusdem ritus partibus, non est privati viri, sed auctoritas publica intercedat necesse est, videlicet Supremi Capitis universalis Ecclesiae, qualis plane est Romanus Pontifex — навіть в найменшій части не вільно нікому щонебудь змінювати, бо від того в лиш Папа Римський.

Подібно в енцикліці „Ex quo primum“ д. 1/III 1756 De nova Euchologii Graeci editione, Венедикт XIV ad clerum ritus Graeci каже: nihil esse innovandum. § 40.

Дальше Св. О. Григорій XVI „Inter gravissimas“ д. 3/II 1832 каже: ea regula omnino servanda est, qua statuitur, inconsulta sede Apostol. nihil esse innovandum, etiam nomine instaurandi caerimonias, quae liturgiis ab eadem Sede probatis

magis conformes esse videantur, nisi ex gravissimis causis et accedente Sedis Apostolicae auctoritate — Св. Отець ставляє ту за засаду: абсолютну незмінність, ані під позором обнови обряду та хочьби щось в других літургіях було апробоване — хіба з дуже важних причин, і то лиш за згодою і повагою Апостольської Столиці.

На тім самім становищу стоїть П. Пій IX. в листі до Арх. Львівського ... *ad Archiep. Eccl. Leopoliensis Hal. et Cam. Ruthenorum aliosque Epp. eiusdem Ritus, dd. 13/V 1874. Omnem sollicitudinem adhibuimus ad spirituale Orientalium Ecclesiarum bonum, declarantes inter cetera sartas et tectas religiose servandas et custodiendas peculiare catholicas liturgias (litterae Apost. ad Orient. In suprema d. 6/I 1848), quas pariter praedecessores Nostri maximo in pretio semper habuerunt: Папа завсїди старав ся о добро Східних Церквей, стоячи на сторожі їх обрядів, які також Єго попередники мали у високім почитанню . . . nemini prorsus, hac S. Sede insonsulata, fas esse in re liturgica vel leviores innovationes peragere, quemadmodum satis abunde commonstrant Apostolicae constitutiones: нікому отже не вільно без Апост. Столиці в справах обрядових ні найменших новостей вводити, як се виказують достаточнo Апостольські Конституції.*

Nec ullius momenti est, quod ad fucum faciendum adicitur, nimirum huiusmodi innovationes proponi, ut Orientalis ritus expurgetur et ad nativam integritatem restituatur. І не поможе ту говорити, що того рода зміни вводить ся для очищення східного обряду і повернення єму первісної чистоти, бо прецінь обряди Русинів не є иньші, як лиш постановлені св. Церквою, св. Апост. Столицею апробовані — quandoquidem Ruthenorum ritus nulli esse possunt, nisi, qui a SS. Ecclesiae Patribus fuerunt instituti vel Synodorum canonibus sanciti vel legitimo usu inducti, Apost. Sede sive expresse sive tacite semper adprobante.

Надмінити ту треба, що тойже П. Пій IX., згадуючи в тімже листі про засади правні постановлені для цілої Церкви всхідної в справах обряду, каже, що они відносять ся також до Русинів — *hisce porro iuris principiis, quae pro universis Orientalis ritus Ecclesiis sancita fuerunt, regitur quoque... liturgica disciplina Ruthenorum.*

III.

Доси мали ми доволі свідощів доказуючих, як, що найбільші Пани задивляють ся на наші справи обрядові. Та пригляньмо ся тепер, як задивляєть ся тотаж Курия Римська на справу Календара?

Отже передовсім пам'ятати треба, що коли Греко-Католики доси свого календара давного уживають, то оно діє ся якраз завдяки тим Конституціям і енциклікам Папским та на основі тих декретів СС. Конгрегацій Римских, котрі ми ту з признанем навели!

Заразом є се то, що ми з добромніня Апостольского отримали та о що ми приступаючи до єдності з Римом зовсім недвозначно просили — як се говорить ся у висше ту (стр. 6. 7.) наведеним листі нашого Епископату до П. Климента VIII. зд. 12/VI 1595. Бо справа прийнята нового календара* (заведеного в Церкві Західній П. Григорием

* Король Стефан Баторий, що панував в Польщі за часів Григория XIII. запровадивши корегований календар в Польщі, в наслідок протесту патріярхи Константинопольского Бремїї II. в окружній грамоті до всего православного литовско-русского і армянського духовенства зд. 20.XI 1583 (гл. Акты западной Россїи. Т. III. стр. 278—280), наказав наглядати той новий календар православній церкві в Польщі і Литві. В грамоті зд. 21. I. 1584 до панів і городских урядників Королівства польского і В. Князівства литовского говорить Він так:

„Иже смы календарь новонаправленный въ паньствахъ нашихъ приняти казали, учинилисмя то зъ великихъ и важныхъ причинъ, въ чомъ не идетъ намъ о тоє, абысмя обходовъ и святъ греческихъ, альбо якихъ иншихъ въ набоженствѣ заказовати мѣли, о чомъ есмы и не мыслили, але учинили есмя то для порядку и справъ Рѣчипосполитой. Про то вольно маеть быти каждому набоженства и вѣры своей уживати, свята святити и обходити; а за тоє они нѣкоторой трудности, принагабана, шкоды і грабежовъ терпѣти не мають, кдыжъ люде греческого закону до той поправы каледаря нового, безъ призволеня старшого патріярха своего, квалтомъ примушани быти не мають. Длятого хочемъ мѣти и приказуемъ Вамъ, абы есте святъ имъ обходити и святити не забороняли, переказы и пренагабана, ани грабежовъ за тоє ни деспектовъ жадныхъ не чинили, постерѣгачи того, абы покой и згода межъ разными въ вѣрѣ и набоженствѣ захованъ былъ“ і т. д. . .

Король Стефанъ видав той законъ безпосередно, бо еще в тім році і місяци, коли в день святаго вечера, а відтак на саме Рождество Христове (с. ст.), тодішній лат. архієпископ Львівскій Ян Деметріуш Суликовский і капітула его Львівска „назбиравши собѣ помощниковъ и приятелей і теж брата своего рожного уроженного Войтъха Суликовского и капитулы своеє князей офіціаловъ (наступають имена тыхъ же), моцю и квалтомъ зъ рушницями и ниними розмалтыми бронями“ ввавши до церков і монастирів у Львові — до церкви Успенія пресв. Богородиці в самім місті, до монастиря і престольної церкви св. Юра, до церкви

XIII. в р. 1582) через Русинів, була порушена також в часі унії Берестейської. Доказом того низше ту наведений документ,* в котрім між иньшим говорить ся і про календар.

Благовіщення до церкви св. Николая, до монастиря св. Онуфрія і до церкви Богоявленія, попів відправляючих Службу Божу від олтарів повідривали і зволікши їх і шарпаючи з них сьвященнічі одежі поздирали, з церквей випхали, а навіть попа Якова зі св. Николая плетками потурбовали, дяків і людей побивши, з церкви повиганяли, монахам і монахиням з церкви проч вийти казали, всі ті монастирі і церкви печатію названого висше Львівського архієпископа запечатали та печаті під карою смерті (горла) відривати наказали. Таким поступованем хотів латинський архієпископ Львівський, Суликовский примусити Львівських Русинів до перенесеня своїх сьвят на відповідні дні григоріянського календаря. Тодішній єпископ руський Гedeон Балабан виіс сьвідками доказане стверджене тих гвалтів в акті городского суду Галицкого. Справа була виточена перед сенат і короля і скінчила ся полюбовним судом в Варшаві. На дні 15.II. 1585 станула угода межі латинським архієпископом Львівським, Суликовським і руським єпископом Балабаном, за посередництва перших вельмож і достойників Королівства польского і Великого Князівства Литовского (імена тих людей є наведені в дотичній грамоті), котрою всі протестації обох спорячих сторін касовали ся, всі забуреня уморали ся, і обі сторони вярвали собі взаїмно: „ниж на потомь николи жадной перешкоды и пренагабанія такъ въ обходженью сьвятъ, якъ и въ уживанью набоженства и церемоній и звоненія апи въ жадныхъ звѣрхностяхъ и пожиткахъ быти не маєть, до згоды патріярховъ закону греческого съ отцемъ папѣжомъ Римскимъ они въ всемъ набоженьствѣ и справахъ церемоній своихъ, — двѣ стороны уживати мають возлѣ стародавнього звичаю“. . . (Акты западной Россіи, Т. III. 280—281.)

* *Articuli sive conditiones, quas nos, Adamus Hipatius Vladimiriensis et Cyrillus Luceoriensis, Vladicae nostro ac Confratrum nomine a Catholica Romana Ecclesia priusquam ad ipsius Unionem accedamus, requirimus . . . Calendarium novum, si secundum morem antiquum fieri possit, suscipimus, verum ea conditione, ut festa Paschae et aliorum Sanctorum Ritus nostri quemadmodum durante concordia fuerunt, integra ac inviolabilia nobis constant et remaneant. Habemus enim nonnulla festa peculiaria, quibus Romana Ecclesia caret, utpote pro die 6. Januarii, qua anniversaria celebritate repraesentamus baptismum Jesu Christi ad primam revelationem Dei in Trinitate unius, quod nostri vulgo Bohojawlenie acsi dicas divina revelatio vocant, ad cuius diei adventum solemnes caerimonias habemus circa benedictionem aquae. Ad processionem pro festo Corporis Christi faciendam non adigamur hoc est, ne simili ratione processionis cum Sacramento faciendae nobis necessitas imponatur, quandoquidem apud nos alius est modus et usus Sacramentorum.* (Malinowski M., *Kirchen- und Staats-Satzungen*, Lemberg 1861, S. 24; Harasiewicz M., *Annales Ecclesiae Ruthenae*, Leopoli 1862, p. 178, 179; Pelesz J., *Geschichte der Union*, Wien 1878, B. I. S. 528, 529.) — Артикули або услівя, що їх ми, Адам Іпатій Потій Володимирський і Кирило Луцкий, Владика в нашім і наших собратів імени від католицької Церкви Римської, заким до сполученя ся з нею приступимо жадаємо . . . Календар новий, еслі би після давного звичаю могло стати ся, приймаємо, однак під тим услівсм, щоби Празники Пасхи і иньші Сьвята нашого обряду в той сам спосіб, як тоді, коли згода тревала, цілі і ненарушні

Та по причині трудностей,* не даючих ся усунути без нарушеня цілости обряду (а іменно Пасхадії, Празників подвижних і неподвижних) тому, що у нас календар належить до організму нашого обряду, який на нїм опирає ся і до календара зістав приноровлений, в наслідок чого календар і обряд зі собою взаїмно сповні есенціонально лучать ся: новий календар не був введений, лиш давний, як було попередно, полишений** і між иньшими тим самим зістав

нам лишили ся і позітали. [Отже прм. Благовіщенє Пресв. Богородиці було би 7. IV. (н. ст.), а не 25. III. (ст. ст.); св. А. Михайла: 21. XI. (н. ст.); а не 8. XI. (ст. ст.)... але таке пересуненє дат не може полагодити сеї, більше, як здавало би ся скомплікованої справнї тому хотьби, що вже само численє літ (Jahresberechnung) Грецької церкви ріжне є від тогож численя Латинської церкви.] Бо маєм делкі свої Свѣта пильомі, якпх нема в Церкві Римській, ось як на день 6-о сїчня, котрим то дорічним торжеством зображаємо хрещене Ісуса Христа і перше обявленє ся Бога в Тройци єдиного, по народьому: Богоявленє або так сказатиб Боже обявленє, котрого то дня звикли ми мати торжественні обходи подучені зі сьвяченем води. До процесї на Боже Тїло, щоби ми не були примушвані, то є, щоби нас не змушувано до уладжуваня процесї на подібний лад з Найсв. Тайнами, так як у нас инакший є спосіб та инакше уживанє св. Тайн.

* Гл. ту стр. 16. 17. 21 б). Ближе поученє в тій матерїї найде ся також в Пастирскім Богословію Пелеша на стр. 319, 320, а основне і наукове: Jachimowicz G., Leopoliensis Ruthenorum metropolita, Abhandlung über die Regeln, nach welchen die Slaven gr. Ritus den Ostertag berechnen. Lemberg 1836. Також гл. Зоря Галицка яко Альбумъ на годъ 1860. Львовъ, Михайль Малиновскій „О лѣточисленїи христїянскомъ вообще а рускомъ въ частности“. Д-рь Ізидоръ Параневичъ „Причини рожниці межї календарями юліянскимъ и григорїанскимъ“, у Временнику Ставропігійского Института, г. 1875.; „О Календаряхъ и знакахъ календарскихъ и еще о рожниці календара юліянського и григорїанського“, г. 1876. Слово з р. 1876. чч. 22. 23. 24. „Примѣчанїя надъ новымъ такъ званнымъ григорїанскимъ календаремъ, его ошибки и совершенство нашего лѣточисленїя“. (А. Б.). Отвѣтъ Д-ра Ізидора Параневича на статїю Слова дотично календаря, Рускій Сїюнь, 1876, стр. 222, 256, 289. Учений той, з приводу своїхъ висше наведенихъ статей календарскихъ в Ставропігійскім Временнику за рік 1875 і 1876 посуджуваний анонімнимъ авторомъ (А. Б.) в Словѣ з р. 1876. ч. 22, 23, 24, о агітацію за принятємъ нового календара боронить ся цілою силою свого знаня і науки проти сеї інсинуації. При тій случайности, поділяючи ті всі трудности, які проти введеня нового календара у Русинів піднесено, ділає він тоту зміну зависимою еще від двохъ далеко труднїйшихъ услівій: 1) від того, щоби астрономія постарала ся о усуненє всіхъ ошибокъ і неточностей, котрі мимо переведеної коректури позітали в григорїанскім календарі; 2) від того, щоби обі восточні церкви, отже православна і уніятска прийняли той новий точно поправлений календар. Також дещо з того є, хоть з иньшого становиска у Nilles-a (Kalendarium Utriusque Ecclesiae, V. II.).

** У Пелеша, Geschichte de Union T. I. стр. 551 читаємо при 4-ох точкахъ, які поставив антисинод Острожского в Берестю 1596, як такі, від котрихъ они абсолютно не відступлять, ось таке: Der vierte Punkt (в котрімъ було сказано: Der alte Kalender ist beizubehalten — старий календар належить затри-

затверджений. І коли знов, вже по прийняттю унії церковної, була в Польщі і Литві бесіда о зміні календарній, тоді єпископ Володимирський Іпатій Потій — зрештою один з найголовніших діячів около заключення церковної унії — на домагання і заходи зі сторони найвисших кругів правительствених тодішньої Річипосполитої в тій мірі, виразно відповів, що найшов сам дуже великі труднощі в переведеню того діла і тому радить се залишити. (Рускій Сіонъ, 1876, стр. 294. Оtvѣтъ Д-ра Ісидора Шараневича . . .).

Тому також Синод Замосцький, що має для нас вагу й значіне Тридентского Собора, вичисляє під Титул. XVI-им Празники наші неподвижні після давного календара:

В місяци січнію:

Дня 1. Празник Обрізанія Господнього і С. Василя Вел.

Дня 6. Богоявленіє Господне.

Дня 30. СС. Василя В., Григорія Назіанзенського і Йоана Золотоустого.

В місяци лютім:

Дня 2. Стрітеніє Господне, і т. д.

Подібно також Синод Львівський, в р. 1891, в трактаті про церемонії, має празники неподвижні після давного календара та ще починаючи від місяця вересня; отже, дня 14-о вересня: Воздвиженіє Ч. Креста Господнього, і т. д.

Тут покористую ся тим, що в тій справі пише — на основі жерельній відомий історик-дослідник А. Петрушевич в своїй розправі: Холмская Епархія и Святители Ея, по 1866 годъ. Львовъ 1867, стр. 186 і сс.:

При возникшемъ вопросѣ введенія нового мѣсяцослова такъ въ Польшѣ яко и въ Австріи для послѣдователей гре-

мати) aber ist gegenstandlos geworden, weil auch die Freunde der Union den Plan, den neuen Kalender anzunehmen aufgegeben haben — четвертий пункт став безпредметовий, бо навіть приятелі Унії закинули гадку прийняти новий календар.

Quoad calendarium pertractabatur res Romae, quum vero punctum hoc sinistram apud omnes invenerit impressionem, fuit etiam a defensoribus unionis reiectum. (Annales. Narasiewicz p. 233.) Отже справа тотого календарна була порушена також в Римі, але що она на всіх зробила зле вражінє, то закинули її також і ревнителі унії.

ческого обряду, якового нововведенія Премышельскій епископъ М. Рыло былъ ревнѣйшимъ пособителемъ* П. Важинъ-

* Harasiewicz M., *Annales Eccl. Ruthenae* p. 593 et ss.: Incontra Eppi Rutheni destruebant tunc multa eorum, quae antea multo labore acquisita erant. Ita Eppus Ruthenorum Peremisiensis Maximilianus Rylo ex ordine Basiliano assumptus, natione Polonus, omnibus modis curabat ritum graeco-catholicum Ruthenorum deprimere et cum ritu latino Polonorum indentificare... Ille Eppus ipse animabat Ruthenos graeco-catholicos ad deserendum hunc ritum et ad suscipiendum ritum latinum Polonorum et cum eidem quidam decanus contra clerum latinum polonicum quereretur, quod Ruthenos graeco-cath. ritus pertraheret ad ritum latinum, respondit, se optare, ut omnes Rutheni ad ritum latinum transeant et Poloni fiant. Ad questionem decani: Quidnam tunc cum suo pastornatu fieret? reposuit: Sibi eandem patere viam... Ita clerus latino-polonicus et Eppi Rutheni ex Basilianis et Polonis non adlaborabant, ut catholicitas et s. Unio in ritu graeco-catholico consolidarentur et evolverentur, sed latinisabant et polonisabant Ruthenos graeco-catholicos, miscendo sacra profanis. Sub die 19/XI 1786 inibuit Eppus M. Rylo, ne clerus ruthenus suum graeco-catholicum ritum contra arogantias Cleri polonici defenderet... Та кінчить тим разом ноту свою Вн. Автор словами: Audiat haec catholicus orbis, et iudicet ipse, num haec procedendi ratio orientales aedificare, et Ecclesiae Catholicae devincere possit?

І знов той сам Harasiewicz, *Annales*, p. 670 говорить дальше про Рылу: Rylo ritum et clerum gr. cath. odio habens...

Рило старає ся боронити перед тимъ закладами Пелеш, *Geschichte der Union*. Т. II. стр. 698. кажучи, що він ставав усьпішно в обороні прав і привилеїв руського клеру і дуже причинив ся до того, що цісар Леопольд II. видав декрет, беручий наш клер і обряд в оборону: *Diploma coequationis ritus graeco-catholici Ruthenorum cum ritu latino Polonorum in Galicia*, sub die 26. Junii, 1790.

І сам Петрушевич описав якось наче подобрів, коли (на стр. 140 *Холмская Епархія*...) пише: Ставав всегда крѣпко въ оборонѣ своего обряда, воспротивился М. Рыло дерзкому замыслу латиньского Львовского Архієпископа подчиняти своему вѣдомству русское духовенство послѣ кончины Императора Іосифа II., особенного благодѣтеля руского народа въ Галиціи. О такомъ намѣреніи латиньского духовенства увѣдалъ епископъ М. Рыло 29/IV 1790 года изъ разговора съ делегатами латиньского Львовского Архієпископа отправляющими ся въ Вѣдень къ ново вступившему на престолъ императору Леопольду II. (*Diag.* VI. 14).

Отже той Рыло (Петрушевичъ, *Холмская Епархія*... стр. 187) въ своемъ писмѣ поданномъ въ Львовскую губернію касательно исправленія древняго мѣсяцослова подасть слѣдующія извѣстія: (Він наводить імена рѣзкихъ Достойнників церковних, з котрими говорив про справу календарну, та всі они заявляли ся за введенемъ нового календаря) Anno 1742 collocutus sum (бувъ еще въ Римѣ) in hac materia cum Rmo. Basilio Matranga Metropolitano Archiepiscopo Bulgariae Romae degente. Doctus, prudens et sanctus vir summo opere anhelabat eiusmodi calendarii unionem. Eodem anno Romae collocutus sum cum episcopo graeco-catholico Milio vocitato nativo Constantinopolitano, qui etiam vicarius urbi pro Graecis fuerat, eundem sensum exhibebat. Anno 1744 multoties a Floriano Hrebnicki archiepiscopo Polocensi, qui ex post Metropolitanus Russiae fuerat, subaudiveram, quod haec unio calendarii necessariam distinctionem poneret inter Graecos schismaticos et Graecos catholicos. Anno 1749 et plurimis aliis sequentibus cum Theophilio Godebski Vladimiriensi, cum Feliciano Wlodkowicz Cholmensi et post Metropolitano, Georgio Pinscensi, Theodosio Lu-

скій* опасаєсь вредныхъ послѣдствій скорого осуществленія тогоже, усомнѣвался такоже о возможности принятія нового мѣсяцослова безъ предварительного исправленія церковного устава и пасхалии.** По той причинѣ писалъ онъ въ 1790 году къ номинату коадьютору Владимирскому Гловневскому: Gdy wiadomo jest żądanie stanów sejmujących względem przyjęcia od Rusi kalendarza nowego, życzyłbym abyś Illma et Renma Dominatio Vestra wybrany w diecezyi Włodzimirskiej osobóm zalecił podać reflexye, czyli przy takiej odmianie może być utrzymana albo przynajmniej łatwo reformowana reguła, według której rządzimy się w wynalezieniu świąt ruchomych i dociekaniu nieruchomych, w który dzień tygodnia przypadną, obracająca się przez lat 532, tak iż gdy Grecy rachują od stworzenia świata lat 7298, ewolucya biegu lat wyrażonych 532 teraz rachuje się 14, trwać jeszcze

ceoriensi variis temporibus per multos annos conversando unanimi voce subaudiveram necessitatem et utilitatem coniungendi calendarii, ac in congressu Vladimiriensi Rmorum episcoporum 1758, ubi etiam adfuit antecessor meus Szumlański, hanc eandem necessitatem recognoscebant... Brevi secuta mors regis Augusti III et comitiorum generalium in republica Polonorum varii eventus desiderium hoc ad effectum non sinuerant deducere... Fateor equidem me collocutum fuisse de Croatia cum duobus viris, primo episcopo Crisiensi Basilio Bosiakovitz, altero Josaphat Bastaszyc abbate, uterque pro unione calendarii militabat... (все те люди, що переважно про наші відносини обрядові і національні не мали понятя)... Tendebat Romam episcopus in Valachia Amphilocheus Orles dictus, dum fueram adhuc Cholmensis episcopus, domum meam visitavit, et ille antistes huius erat sensus. Як видимо, аргументів, та ще річевих нема ту ніяких!

При тім всім однак не був ні єпископ М. Рило, подібно як другі руські єпископи, вільний від підозріння у польських патріотів о великоруські симпатії. Quaedam praeventio, пише він, in mentibus multorum (Polonorum) residet, acsi episcopi rutheni Moschivitis adhereant, ac ex ipsorum victoriis gloriantur, immo putant nos Ruthenos anhelare dominium Moschorum. Talis in mentibus Polonorum contra Ruthenos ex diversitate ritus proveniens opinio, tam est damnosa, ut timorem generat magnarum perturbationum futurarum. (Diar. II. d. 4 August. 1769 fol. 408).

* Важинський Порфирій — наслідник М. Рила на катедрі Холмській, коли тойже став єпископом Перемишльським; вихованок грецької колегії в Римі, Prezes komisji porządkowej ziemi Chełmskiej за часів повстання Костюшки (Diar. I. 137), Zasnų Obywatel i Biskup — як називає єго Костюшко (Diar. I. 140), але при тім чоловік учень, працьовитий та великий почитатель св. Йосафата. (Петрушевичь, Холмская Епархія и Святители Бя...)

** Трудність тогу старася розв'язати — в інтересі нового календаря Nilles, N. Kalendarium Manuale Utriusque Ecclesiae . . . Oenipotentе. 1896. V. II. Cap. II., але не розв'язує її.

150 lat mająca,* i po tych upłynieniu też ewolucja pietnasty raz zacznie się, zawsze skazująca tak ruchome święta, którego dnia w miesiącu, jako nieruchome święta, którego dnia w tygodniu niezawodnie przypadną. — W Galicyi równie proponowano Rusi przyjęcie kalendarza nowego i Illmus Peremysliensis (M. Ryło) pedibus manibusque poszedł pro parte affirmativa,** a zaś Illmus Leopoliensis (P. Bielański) restitit i zawieszona została rzecz Dworu Wiedeńskiego rezolucją.*** Mam ja pisma w takiej materii obydwóch wspomnianych biskupów, ale jeżeli mam zeznać, jak sędzę, obydwie strony mniej przystojnie zachowały się i dzikiemi a do rzeczy nie stosownemi argumentami walczą. Triumfuje niejako Peremysliensis zbijając rację JW. JX biskupa Lwowskiego, gdzie ten błądzi przeciwko wiadomości kościelnej historyi i kiedy pretenduje, aby dla porównania kalendarza był złożony synod, ale nie zbija ani ułatwia trudności napomkniętej odemnie wyżej opisanej, tylko uchyla się i zasłania powagą Grzegorza XIII i tylu narodów, które jego poprawę kalendarza przyjęły**** (Dzien. I. 95).

Зрештою ріжні заходи около насильного заведеня у нас нового календара — доси завсїди безуспішні, лиш непотрібні колотнечі і заворушення спричинючі — вже не нинішні!

Справа тота була порушена також в перших літах по прилученю Галичини до Австрії і тоді Епископ Львівський, Лев Шептицький писав п. д. 30/XII 1773 до гр. Pergen-а, цісарского намістника в Галичині, що навіть королі і правительство подьське лишили Русинам сьвята і їх календар, що старий календар і давні сьвята є дозволені через Св.

* Тепер (с. є в р. 1916) літ: 7424 і період 14, що має тревати еще 24 літ (344, 876, 1408, 1940).

** Рило і Важинський, хоть оба були колишніми питомцями грецької Колегії в Римі, значно однак ріжнили ся в своїх поглядах.

*** Петрушевич А., Холмская Епархія... стр. 187. 188. Львовській епископъ сопротивлялся введенію нового мѣсяцослова говоря во первыхъ: *Nondum longe praeterlapsa sunt tempora polonicarum revolutionum, adinventae necessitas sufferendi Skitense schismaticorum monasterium, hodierni incolae Ucrainenses et ipsi uniti Graeci in Hungaria viva exempla de magna ansa quam schismatica religio ultro et ultro de unitis graccis habet.* Потомъ заставлялся уничтоженіємъ Пасхалии, потребою передѣлки церковного устава и пр. (Письмо Львовского епископа П. Бѣлянського къ Львовской губерніи датовано изъ Львова 7 Сентября 1791 и подписано также Яковомъ Левиньскимъ).

**** Очевидно — епископови Рилі цілком не обряді нашім не залежало.

Столицю Апостольську, та що він не може ніщо в тім згляді нового заводити тому, що також деінде в Австрії, Польщі і Росії є Уніяти і Православні; отже Православні мали би з того приводу, нову нагоду виговорювати на Уніятів і занепокоювати Церков католицьку; та що тота зміна могла би перешкодити Восточним в сполученю з Римською церквою.*

Около р. 1786 була знов порушена kwestія нового календара — аж рішенем Цісарским усунена з порядку дневного.

Відтак п. д. 31/VIII 1798 ч. 25445 віднесло ся Галицке Намісництво до руських Консистерій з запитанем, яка була би їх гадка що до злуки календара Юліянського з Григорианським. На се дав відповідь Антоній Ангеллович, тодішній єпископ Перемиський в своїй знаменитій апології гр. кат. обряду, в котрій — між иньшим — зазначає, що передовсім нема так багато тих свят властивих лиш Русинам; відтак декотрі свята припадають разом з латинськими і тому нема такої великої перешкоди в роботі, як декотрі кажуть, бо вірні обр. латинського, працюють в дні святочні обряду грецького, а вірні обр. гр. працюють в дні святочні обряду латинського, в виду чого нема ту ніякої шкоди економічної.

Святитель сей каже дальше так:

Я далекий є від того, щоби входити в критику поправленого календара. Скажу однак, що вводити его до мого обряду відраджує:

І. Згідність.

а) З загальними постановами Церковними.

Бо ціла Церков опирає ся на постанові Собора Нікейського, котрий каже, що Пасха, від котрої залежать всі Празники подвижні, має святкувати ся:

1-е в місяци Nisan,

2-е після его повні,

3-е в неділю,

4-е не разом з Жидами.

Випадає отже, щоби в якімсь католицьким обряді лишив ся ненарушений, сей — зі згляду на свою старинність, пошани гідний закон, котрого і сама Церков Римска тримала ся точно

* Гл. календарську статю Мяхайла Малиновського в „Зорі Галицкой“, яко альбум на р. 1860. стр. 279, 280.

аж до р. 1582, тим більше, що хоть старий календар не є точний в рахунку, то однак без закиду є він що до історії Євангельської, практики і постанов вселенської Церкви.

З правами

а) церковними, бо

1-е Ніколи Папи Римські відколи заключена зістала Унія Русинів з Церквою Римскою не жадали від Русинів прийняття нового календара.

2-е Заяву піддання ся наших Єпископів Апостольській Столиці, котра зачинає ся від слів: „Ми зібрані в Бозі на Соборі, в Бересцю, 1596 р., 8-о жовтня після старого календара, в особі Климента VIII., Папи, як найкрасше прийняли.

3-е На запитане: „Чи можна дозволити, щоби Абиссинці обходили Пасху иньшої неділі, не тої, в котру святкує її Римска Церков?“ — декретом Найвисшої Інквізиції зд. 27/VII 1631. постановили: „нічо нового не вільно вводити що до святкування Пасхи“, хотіли отже, щоби до обрядів всхідних не вводити, поправленого календара.*

б) Горожанськими, коли

1-е Король польський Стефан Баторий** декретом своїм зд. 20/II 1585., грозить карою 10.000 зл. п. тим, котрі важили би ся Русинів змушувати до заховування поправленого календара і нарушували святкуючих Празники після давного календара.

2-е Наймилостивіший, бл. п. Цісар Йосиф II, забезпечив, які празники мають вірні обряду грецького святкувати однаково у всіх диєцезиях Єго держави, а тим самим і старий календар: декретом своїм зд. 19/VI 1787.

3-е Наймилостивіший бл. п. Цісар Леопольд II, коли в цілости і під кожним зглядом зрівнав з лат. обрядом — в посіданю давного календара зістаючий обряд грецький, та рівночасно потвердив дипломом своїм зд. 26/VI 1790 всі привилеї і декрети своїх попередників видані на користь того обряду: тим самим також хотів, щоби і старий календар лишив ся в цілости ненарушений, і що до того видані декрети Попередників.

* Гл. ту стр. 25—28.

** Гл. Narasiewicz M. Annales Eccl. Ruth. стр. 235.

II. Відраджує Згода Єпископів.

а) Бо під панованем наймилостивішої Австрійської Династії, є грецькі Єпископи уніятські і православні, котрі доси всі однаково заховують старий календар;

б) заведене в декотрих дієцезіях нового календара було би порушенєм тої згоди між уніятськими Єпископами;

в) в очах православних знаком поневолення, і що відси слїдує, збільшеної зглядом Католиків, так Греків як Латинників, ненависти й погорди;

г) бо з того виходило би, що красшими привилеями й гарнійшими правами можуть тішити ся в сесій Державі Православні, в посїданю свого старого календара ненарушені, чим Уніяти до прийнятя нового змушені.

III. Відраджує за мала надія на сподіване зрівнанє постів і сьвят, бо

1-е Злука календарна, що до постів,

а) Анї Латинників не доведе до посту в серду, анї Русинів, до посту в суботу.

б) Ніколи Латинники не схочуть постити вчаснійше, т. є від неділі Сиропустної так, як Русини постять.

в) Так само і що до иньших постів лишить ся вся, яка була ріжниця, з тої простої причини, що ті пости зовсім инакше рахують ся у Латинників, а инакше у Русинів.

2-е По зрівнаню календара, таки не припадуть сьвята на той сам день, бо

а) пр. у Латинників є днем сьвяточним, день Всіх Сьятих, коли у Русинів нема того сьвята на буднім дни — лиш в першу неділю по Сопествію Св. Духа; у Латинників Боже Тїло є на тижни, а Русини обходять его в неділю.

б) У Русинів є днем сьвяточним: третій день Воскресенія Христового, Рождество Св. Йоана Хрестителя, Преображеніє Господне, Воздвиженіє Ч. Хреста Господнього, Вмч Дмитрія, Введеніє в храм Пр. Діви Марії, Св. Николая, і трех Сьвятителів: Василя В., Григорія Богослова і Йоана Золотоустого, у Латинників — се будні дні.

в) Св. Стефана є у Русинів третого дня Рїздва, у Латинників — другого; Св. Михаїла — не лиш иньшого дня, але й місяця.

IV. Відраджує неவிгода.

1-е Душевна, бо

При зростаючій з кожним днем недостаті сьвящеників

а) Не могли би сьвященики обох обрядів помагати собі взаїмно в слуханю св. Сповіді, проповіданю слова Божого і т. п.

б) Стало би труднійше вірним користати зі Св. Тайн: Сповіді і св. Причастия, бо кождий сьвященик був би вязаний з права обовязками в своїй власній церкві.

2-е Дочасна,

а) труднійше було би в дорозі, чи то колесо направити, чи коня підкувати — о що легше в при ріжності календара, бо можна найти ремісника другого обряду.

б) Треба би наперед переробити устав церковний, уложити і пристосувати до нового календара, т. зв. ритуали і канти, і то не лиш для сьвящеників, але і для дяків; бо дотеперішній типик — котрий показував: що, як і коли має ся правити, як належить погодити пісні, служби і взагалі обряди приналежні і приписані ріжним Сьвятим і Празникам, котрі нераз сходять зі собою, а в кождім разі взаїмно вяжуть ся — і в поправленім календарі, також мусів би бути відповідно узгляднений. Крім того мусіла би бути уложена стала та обовязуюча норма і реґула, після якої можна би обчислити на кождий рік всі празники так подвижні як і неподвижні, подібно як такі табелі сталі всіх празників аж до кінця сьвіта, коли они припадають, має після азбуки Кирильскої старий календар і то так точні а при тім так ясні, що навіть простий чоловік, котрий лиш трохи вміє читати потрафить на основі їх обчислити 100 чи 1000 літ наперед, коли яке сьвято буде, або так само взад, коли оно було — підчас коли те саме в поправленім календарі з ріжних зглядів навіть духовним не приходить легко.

V. І шкода публична.

Зі згляду 1-е На загальну економію,

В котрій, хоть, як здає ся для одиниці — один день не много значить, то однак зі згляду на загал людей — се не мала річ, отже:

а) Кілько то поля засіють в тім дни ті, що працюють, підчас, коли другі відпочивають зі згляду на сьвято —

б) Кілько то робітників збере ся в подібний спосіб, так що при різних календарі, винявши неділі безпереривно йде господарка, в котрій одинь день будь много пошкодити, будь много пожитку може принести?

2-е Зі згляду на гандель,

Бо так вже оно у нас є, що публичні, що найбільші річні торги нормують ся після сьвят, а іменно, в одних містах після латинських, в других після руських: переважно так, що протягом часу між одним а другим сьвятом відбуває ся в одній місцевости ярмарок, а відтак починає ся в другій місцевости. Пр. в Мостисках зачинають ся славні ярмарки від Рождества св. Йоана Хрестителя і тривають через дві неділі після календара нового, а від того самого сьвята після календара старого зачинає ся знов в Перемишлі такий самий ярмарок двотижневий — в разі злуки календарної,

а) Нарід приривчасний від найдавніших часів, так близький, як і дальший, був би через те що до терміну тих ярмарків в найвисшій степені збаламучений і наражений на шкodu.*

б) Численність тих, що з нагоди Празника приходять

* Пр.: знести празник Вмч. Димитрія, значить знести славний ярмарок в Задеревачи та Войнялові, і через те позбавити боднарів стрийських, шевців і кушнірів можности збути свій товар, який они ладають на той час через цілий рік, і з діда прадіда там довозять; бо їх ґрунти вже нині так поділені, що як би не те ремесло і гандель, то ніяк не вижили би з самої господарки — а так мають бодай на податок та на довг, і солідним своїм товаром, не дорогим, заспокоюють потреби доохрестного населеня; так само празник Успенський (с. ст.) — і ярмарка Унівська, і ин. З тим гандлем, головно по празничних ярмарках звязаний і цілий устрій їх господарств, щоденних занять, прожитку, їх інтереса, спілки і заробковане. Они мають свої сьвята, від котрих обовязують у них різні їх угоди й умови — коли визволяють ся челядники, зачинають ся терміни; від одних сьвят зачинають — від других перестають при сьвітлі робити, та ще иньші є традиційні, з давним старокалендарним житєм звязані, у тих бідних людей постанови й практики, що для них становлять самі найжизненніші kwestії. Нараз весь, той прадідний їх лад через зміну календарну не лиш стає захитаний, але по просту дістає в лоб! Якеж велике та печуване замішане настає внаслідок того в цілих кадрах тих людей — що за кольосальні відси для них клопоти, колотнечі, втрати і формальна нераз за тим йдуча руїна цілих соток родин!

до дотичної місцевости, щоби вже лишити ся на другий день на ярмарок, зменьшида би ся.*

в) Ярмарки розірвані в двох сусідніх місцевостях підупали би і через те:

г) Зменьшив би ся зиск пливучий для міста й держави з ярмарки.

ґ) Міста й держава понесли би через те шкоди, особливо, що всяка зміна родить замішане.**

З тими выводами нашого Сьвятителя згодило ся і Високе ц. к. Правительство.

В р. 1812 дд. 24. III. ч. 965 писала Президія Намісництва до руської Львівської Консисторії так:

In den gegen die russische Grenze hin gelegenen Kreisen Galiziens verbreitet sich sehr schnell und allgemein das Gerücht, daß von höchsten Orten die Vereinigung des griechisch-unierten mit dem lateinischen Ritus beschlossen sei, und daß diese Vereinigung im kurzen mit Strenge in Vollzug gesetzt werden soll. Die Schnelle, mit welcher dieser Ruf sich verbreitet, läßt vermuten, daß es absichtlich geschehe, um Unruhe in den Gemüthern der griechisch-katholischen Religionsgenossen zu verbreiten. Das hochwürdige Metropolitankonsistorium wird sich daher angelegen sein lassen, auf das schleunigste mittelst Kurrende bekanntzumachen, daß dieses Gerücht durchaus unbegründet und eine bloße Erfindung sei, und daß hiernach

* Пр. з далеких сторін йдуть бойки на відпуст до Гошова під неділю першу по св. Петрі (с. ст.), бо зараз на другий день, с. є. в понеділок по тій неділі, є великий ярмарок не худобу в сусіднім Болахові; отже в той спосіб лучать собі люди приємне з пожиточним; бо за одним заходом буде на відпусті — висповідася і запричадає, а на другий день купить собі худібку, якої під той час аказз потребує.

** Пр. великий середопістний ярмарок в Тернополі, до нині не инакше відбуває ся, як лиш після старого календара — і магістрат, хоть польський, означусь та оголошує щорічно сей ярмарок після старо-календарного середопостя, а не на латинське середопосте, без згляду, чи оно є близько руського, чи кілька неділь півнійше; бо з другої сторони певне є, що нарід на той час прибуде і не помилить ся, так як він здавна давна сам виіє собі своє середопосте вирахувати на підставі своїх традиційних постів, празників і їх оборотів, звязаних з переміною сонця, зглядно місяця, маючи пильну свою дуже добру народню астрономію, чи то астрономічну орієнтацію, і т. ин.

die Kuratgeistlichkeit ihren Gemeinden diese unnütze Besorgnis zu benehmen trachten solle.

Vom k. k. Landes-Präsidium. Lemberg, den 24. März 1912.

P. Gr. Goess.

В околицях нашого краю положених ближше російської границі розширює ся дуже скоро і загально поголоска, що в Найвисших Кругах є вже порішена злука гр. уніятського обряду з латинським, та що сеся злука в найблизшій часі має бути з цілою строгостию переведена в діло. Скорє розширене ся сеї вістки, позволяє припускати, що оно дїє ся умисно в тій цілі, щоби ширити заворушенє в умах гр. кат. вірних. Впр. Митрополичий Консистер обвістить тому, як найскорше посредством куренди, що сеся поголоска зовсім безпідставна і звичайною є лиш видумкою, та в слїд за тим парохіяльне духовенство має народови вибити з голови се непотрібне занепокоєнє.

На се відповіла Консисторія під д. 25. III. 1812 ч. 497 слїдуюче: Weil man in Erfahrung gebracht hat, daß dieses Gerücht besonders in Hinsicht der Vereinigung des Kalenders sogar auch hier dergestalt ausgebreitet sei, daß der gefertigte Generalvikär öfters von verschiedenen Personen hierüber befragt wurde, dieses Gerücht aber ebenfalls Unruhen in den Gemütern der Religionsgenossen stiften dürfte, so wird auch unter einem hierüber eine ähnliche Belehrung der Kuratgeistlichkeit erteilt und zugleich angeordnet, die Verbreiter dieses Gerüchtes anher namhaft zu machen. Переконавши ся, що сеся поголоска особливо зі згляду на злуку калєндарну також і ту ширить ся, . . . та заразом, що она дійсно могла би викликати несупокій в умах вірних, Митрополича Консисторія видає рівночасно парохіяльному духовенству відповідне поученє . . . Дотична куренда вийшла д. 25. III. 1812 д. ч. 497.

Справа злуки калєндара була знов відновлена через Намістника Галичини гр. Голуховського, та ц. к. Міністерство Віроісповідань і Просьвіти не uznавало за відповідне викликати нову бучу, бо звісно, що нарід руський після празників старого калєндара уладив всі свої справи економічні та господарські — тому справа тота не могла би не викликати великого заворушеня! (Harasiewicz M., Annales Eccl. Ruth. p. 966.)

Вернувши до наших Bullari-їв, читаємо в Allatae, 26. VII. 1755 Венедикта XIV. § 44 ось таке: Cum in constitutione Gregorii XIII. „Inter gravissimas“, qua novi Kalendarii norma praescribitur, nullum de Orientalibus factum fuerit verbum, exurgit hinc quaestio, num eadem Orientales afficiat; quae quidem quaestio... proposita discussaque fuit in praestantium virorum conventu habito d. 4. Jul. 1631 in aedibus Card. Pamphili, qui ad summum pontificatum evectus, Innocentii X. nomen assumpsit. Haec autem tunc prodiit resolutio: Subditi quattuor Patriarcharum Orientis non ligantur novis pontificiis constitutionibus, nisi in tribus casibus: primo in materia dogmatum fidei; secundo, si Papa explicite in suis constitutionibus faciat mentionem et disponat de praedictis; tertio, si implicate in iisdem constitutionibus de iis disponat, ut in casibus appellationum ad futurum Concilium.

Тому, що в Конституції Григорія XIII. Inter gravissimas, котра порядкує справу календарну, нема ніякої згадки про Ориєнтальних, повстає kwestія, чи сеся зміна їх дотичить. Отже тота справа була предметом дискусії на скликанім ad hoc зібраню що найславнійших людей д. 4/VII 1631 в палаті кард. Pamphili-я, що став відтак Папою і прибрав ім'я Іннокентія X. Тоді ухвалена зістала ось така резолюція: Ориєнтальні не є звязані новими постановами папськими, крім тих трех случаїв: перше, в матерії догматів віри; друге, коли Папа виразно про них говорить в своїх постановах; третє, коли бодай загально в тих постановах ними диспонує — як в случаях апелляцій до будучого Собора.

В цотатці Collecti-ї Lacensis, стр. 537 висказане вправді в тій мірі за D. J. Papp—Schilágyi (Enchiridium juris Eccl. Orient. cath.) певного рода — недвозначне бажанє! Там каже ся: позаяк і Церков Латинська за згодою С. Апост. Столиці неоднo прийняла від своєї посестри Східної Церкви, та „Corpus iuris canonici“ і Concilium Tridentinum мають для Греко-Католиків значіне жерела помічного (fontis subsidiarii), отже (consequens est) і до загального ладу в обох Церквах (ad communem utriusque Ecclesiae disciplinam* haec quoque

* Ходить о календар — отже се є: „disciplina“.

spectare, quae non ex Eccl. Graecae fontibus, sed ex Eccl. Latinae codice et legislatione innotescunt) належить після того також і се, що не із жерел Церкви Грецької, але з кодексу Латинської Церкви і її законів є знане — особливо в річах, де не вистарчає кодекс східної Церкви а розходить ся о річі відповідні також обрядови східному, in quibus codex Eccl. Orientalis non sufficit et ritui etiam Orientali congrua* sunt. Кінчить однак згадана Collectio тим, що читаємо в libr. 11. Basilicalium, tit. 1. c. 11.: De quibus causis nulla scripta lex est, custodiri oportet mores et consuetudinem. Quodsi haec defecerint, proxima propositae quaestioni similia sunt sequenda; в тих справах, що до котрих нема жадного права писаного, належить беречи приятий звичай. Колиж би і того не доставало, треба йти за найблизшими, подібними справі, о котру ходить (треба йти за звичаєм прийнятим в найблизших подібних справах). V. Ench. p. 45 і 120.

Так само висказує ся також і рішає згаданий в горі Папа Венедикт XIV в тій kwestії, чи нова норма календарна дотичить Східних, бо читаємо дальше Allatae § 45: satis enim Nobis erit indicare, . . . quandoquidem ipsa praecedentia facta evincunt, consultissimum esse responsum quaesito redditum, nimirum: nihil esse innovandum — на підставі попередних фактів в таких случаях, наймудрійше буде відповісти питаючому ся: не треба нічо змінити . . .

Відтак довідуємо ся з тої енцикліки Папської, що, коли у Вірмен лїбурнийских, декретом Конгреґації S. Officii d. 20/I 1674, De Calendario Gregoriano, зістав заведений календар Григорияньський, а они тому супротивились — obtemperare Armeni praedicti renuerent, huius rei cognitio delegata fuit particulari Congregationi Cardinalium doctrina praestantium, quos inter fuere Cardin. Joannes Fr. Albanus, qui summum deinde pontificatum obtinuit, . . . делегована зістала ad hoc комісія, зложена з людей славних наукою, між котрими був також Кардинал J. Fr. Albanus, пізнїйший Папа Інокентий XII. Результат був такий, що згадана в горі Конгреґация S. Officii дд. 23/IX 1699 видала рішене, затверджене ще того самого дня тимже Інокентием XII, де каже ся так: Re mature tractata et perpensis omnibus facti circumstantiis,

* У нас того случаю нема.

censuerunt secundum ea, quae proponuntur, conniveri posse cum Armenis catholicis Liburni commorantibus, circa usum Calendarii veteris, donec ipsi ad omnimodam Calendarii Greg. observantiam disponantur, et interim ad Sedis Ap. beneplacitum; hac conditione adiecta, quod diebus festis de praecepto iuxta Calendarium Gregorianum occurrentibus ab operibus servilibus abstinere et sacrum omnino audire teneantur. — Після зрілого розваження справи і всіх обставин її, узнаєм, що можна (*sich zusammenneigen*, через падці дивити ся) згодити ся з Вірменами лібурнийськими, щоби они тримали ся давного календара, поки самі не стануть розположені до прийняття нового календара Григорияньского і поки що — аж до узнання Апостольської Столиці; з тим додатком, щоби в сьвята припадаючі після календара Григорияньского здержували ся від тяжких робіт і були на Богослуженю.

Allatae § 46... Quoties Orientales minime consenserunt, iustusque adfuit timor, ne tumultus dissensionesque excitarentur, si novi Calendarii* ipsis iniungeretur usus, tulit Apost. Sedes,

* Подібно і під словами: *ritus, liturgiae, liturgica disciplina*, SS. Patrum Graecorum instituta, peculiaritates, proprietates liturgicae і я., треба розуміти все — крім догматів, що не належить до науки віри; отже і календар. Виходить оно зі змісту всіх наведених ту Папських постанов, декретів ССв. Конгрегацій і Синодальних рішень — тим більше, скоро зважити, що навіть справу так далеко в мові будучій матерії і так мало звязи з властивим обрядом маючи, як пр. сполучене всіх монастирів Чина С. Василя В. в одну церковну провінцію, уміщує II. Бенедикт XIV, *Etsi dubitare*, d. 27. Nov. 1742, під тим спільним знаменником *Ritus*, отже тим більше належить ту і календар, як основа ладу і церковного року з всіми его празниками торжествами і традиційними обходами. В тім самім зміслі термінами: *disciplina, liturgia, disciplina liturgica, ritus* — орудує в своїй великій календарній розправі: Nilles, *N. Calendarium Manuale Utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis*, Oenipotentae, 1896. T. I, p. XLI, XLII, XLIII, також гл. в тій мірі, ту стр. 25. 28., і *Collectio Lacensis*, II, стр. 537. Отже все, що ту було сказане про ненарушимість наших обрядів та церковних постанов, відносить ся в рівній мірі також до нашого календара, котрого повна ненарушимість зістала нам тим самим признана і затверджена. Та чисте збережене обряду й дисципліни літургічної зі сторони Русинів-Католиків, се головний аргумент проти Русинів-Акаталиків; *ritus et disciplina liturgica incorrupte servanda apud nos Ruthenos-Catholicos — simul argumentum potissimum contra Ruthenos-Acatholicos*. Etenim hoc est apud nos potissimum argumentum, quod apud nos Graeco-Catholicos ritus et disciplina liturgica pure et integre conservantur, non sicuti apud Graeco-Acatholicos depravantur — бо обряди й постанови церковні у нас чисто й непарушено зберігають ся, не так як у Греко-Акаталиків звичайно порушувані бувають.

ut Orientales et Graeci in remotis regionibus degentes veterem suam disciplinam retinerent, videlicet antiquum servarent Calendarium, occasionem opportuniorem expectans inducendi usum novi emendatique Calendarii. І кілька разів Східні не годилися, та можна було боятися, що повстане негодоване, коли накинєся їм новий календар, Св. Апостольська Столиця постановляла, щоби Східні і Греки затримали собі стару свою дисципліну, т. зн. дальше заховували давний свій календар. Однозвучними є в тій справі також decreta Congregationum de Prop. Fide et S. Inquisitionis dd. 18/VII 1613, 14/XII 1616, 22/VIII 1625, 30/IV 1631. А навіть Місionarам, котрі перебувають в сторонах, де обов'язує старий календар, вільно є придержуватися старого календаря, як се видно з декретів Congr. de Prop. Fide, d. 16/IV 1703 і 16/XII 1704. Та в інструкції, що її видала Конгрегация de Propaganda Fide в р. 1669 для Місionarів, котрі працюють около поширення Унії, кажеся в § 2, що хоть пожеланою була би одностайність календаря, то однак не належить її вимагати, так як нарід міг би думати, що не зберігаєся йому єго обряду в цілости, скоро йому накидаєся новий календар — не *populus ritum* suum sibi in tota sua integritate servari putaret, si ipsi correctio Calendarii obtruderetur.*** (Nilles, N. S. J. Symbolae illilustrandam Historiam Ecclesiae Orientalis. Vol. I. p. 114).

В виду всіх ту наведених Конституцій і Декретів Св. Апостольської Столиці та Св. Конгрегаций — Українці, Греко-Католики повинні би зовсім супокійні бути, що до повної ненарушимости сеї, так далеко у них йдучої, обрядової та в їх відносинах заразом церковно-народної справи, як нею є уживане ними в церковнім життю давного Юліянського календаря, котрий яко давна їх звич 1000 літна враз з Греко-Католицькою вірою принята і торжественно їм запоручена церковно-народна постанова, проти їх волі, не може бути усунений, а новим, з порушенням їх обряду, при рівночаснім загроженню других зазначених

* Отже знов Calendarium — то ritus, обряд — і так скрізь.

** так дійсно думає весь наш нарід, та не дав би собі того ніколи инакше витолкувати!

в горі національних моментів, одним почерком пера введеним — ні слушно, ні справедливо заступлений!

Вкінці не бракує також свідоцтв, де Св. Апостольска Столиця говорить як найкрасше про високу вартість і особлившу красоту Східних обрядів та що она справді їх високо цінить. Вистарчить, що наведу ту свідочтво великого Папи Пія IX., котрий в енцикліці своїй *ad Orientales, in Suprema* dd. 6/I 1848, *De ritum Orientalium praestantia*, се висказує: *Omnino sartas tectas habebimus peculiare vestras catholicas liturgias, quas plurimi sane facimus, licet illae nonnullis in rebus a liturgia Ecclesiarum Latinarum diversae sint. Enimvero liturgiae ipsae vestrae in praetio pariter habitae fuerunt a praedecessoribus Nostri, utpote quae et commendantur venerabili antiquitate suae originis... et ritus continent splendido quodam ac magnifico apparatu celebrandos, quibus fidelium erga divina mysteria pietas et reverentia foveatur.*

Подібно висказує ся тойже Св. Отець в згаданім вище вже листі своїм до наших Єпископів зд. 13/IV, 1874.

Так само П. Лев XIII. *de dignitate Ecclesiarum orientalium. Allocut.* dd. 28. Febr. 1879, *Allocut* dd. 13. Dec. 1880, *Const. Benign.* dd. 1. Martii 1883 (Nilles. V. I), *Sedes Apostolica de sanctitate et custodia rituum orientalium* (Nilles V. II.).

IV.

Зміни, що їх в обрядах наших ввела Св. Апостольска Столиця, мали місце лиш на виразне жадане і горяче прошене наших Владик, після відбувх ся попередно Соборів провінціональних, „*supplicationibus super hoc humiliter porrectis, praeeuntibus semper Synodis provincialibus — tantummodo ad vota et instantissima petita ex parte Episcoporum a S. Sede Apostolica instituta fuisse, як читаємо в енцикліці П. Венедикта XIII, Ad futuram rei memoriam, dd. 19. Julii 1724, ad repellendos abusos, ad conformandos mores ac praesertim ad collabentes nonnullos reparandos ritus, caerimonias, disciplinas — для усуненя надужитъ, поправи обичаїв а передовсім для направи деяких упадаючих обрядів, церемоній, порядків: ne rivulus a fonte divisus putrescat, neve ramor ab arbore recisus arescat — щоби поточок від жерела відді-*

лений не висох, щоби галузка від дерева відтята не усохла. Scabellum pedum et exorator indefessus, Leo, Archiepiscopus Metropolitanus totius Russiae. m. pp. (з листу Митрополита Льва Кишки до Свят. Отця Венедикта XIII, перед Собором Замосцьким 1720 р.).

Св. Апостольска Столиця однак звичайно в таких случаях не сьпішить ся — наражена не раз на закид консерватизму супроти позірно поступового, пр. протестантского посьпіху. Колиж вже відтак: *praevisio maturo examine*, щось рішить, так виразно жадає, щоби її письма, як належить увіродостойнені, по всій формі, як найлегальнійше виставлені, були всім, кому треба проголошені і так само всіми, як вповні достовірні прийняті — *Volumus autem, ut praesentium litterarum transumptis seu exemplis, etiam impressis, manu alicuius notarii publici subscriptis et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides in iudicio et extra exhibeatur, quae ipsis praesentibus adhibeatur, si forent exhibitae et ostensae... ac iritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari* — вєйнци Св. Ап. Столиця заборонює кому небудь сьвідомо чи несьвідомо нарушувати рішеня Нею в той спосіб затверджені і проголошені — так як і сама Она не хоче тим усувати ніяких постанов Апостольских і яких небудь противних постанов, загальних будь частных Соборів: *non obstantibus Apostolicis ac in universalibus provincialibusque et synodalibus Conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus et ordinationibus ceterisque contrariis quibuscumque.* (Benedictus XIII. *Ad futuram rei memoriam*, d. 19/VII 1724.)

Свят. О. Пієви IX. на нічїм так дуже не залежить, як на тїм, щоби дисциплїна (лад і порядок, що обовязують) східна в цілій своїй чистоті обовязувала і була бережена: *Sanctitati Suae nihil esse potius, quam ut disciplina orientalis in sua puritate vigeat ac servetur.* (Ex litteris S. Congr. de Prop. Fide, d. d. 28/VI. 1858).

Єслиж коли обряди східні за чиснебудь справою зістали змінені, то сего не належить ніколи приписувати С. Апостольській Столиці: *Quodsi orientales ritus alicuius arbitrio aliquando immutati fuerint, id nunquam Apostolico huic Sedi*

est tribuendum — застерігає ся Святий. О. Пій IX, Конституцією Апостольскою, зд. 6/I. 1862.

Бо завсїди найпершим старанєм Св. Апостольскої Столицї було зберігати всю красу властиву ріжним обрядам і зі згляду на їх старинність гідним найбільшї пошани і апробованим в Церкві католицькій, котрої они самою хотьби своєю гармонійною ріжnorodністю становлять найгарнійшу і першорядну прикрасу.

Fuit hoc semper praecipuum Apostolicae Sedis studium, ut integer servaretur splendor diversis ritibus et ob eorum antiquitatem summa veneratione colendis et approbatis in Ecclesia catholica, cuius cum ipsa concordiae eorum varietate pulcherrimum et elegantissimum ornamentum efficiunt. (Litt. S. C. de Prop. Fide ad Nuntium Apost. Vien. d. d. 2. Apr. 1803.)

Те саме сказав П. Лев XIII. в Allocut. d. 28. II. 1879, d. 13/XII. 1880.

Praesertim in terris Augustissimae Domus Austriacae diversi ritus, ut lege ecclesiastica sunt in sua integritate conservandi, ita et plurimis Decretis Caesareis in iuribus suis tuti omnino praestantur. (Nilles N., Kalendarium Manuale . . 1896. T. I. p. XXXII.)

Особливо в Краях наймилостивїйшого Дому Австрійського ріжні обряди,* як законом церковним мають бути ненарушимо зберігані, так і дуже многими декретами цісарськими в правах своїх являють ся вповнї забезпеченими — також декретами ц. к. Міністерства Віроісповідань і Просвіти, Міністерства Війни, Міністерства Справ Внутрішних, Справедливости, Скарбу, Президії Висшого Суду Краєвого у Львові — о чім** треба би писати знов осїбну книжку!

Dum in hoc regno catholica salvifica religio ex tribus ritibus constat, latino, graeco, et armeno-unito, . . . cavendum

* Курендою Митр. Ординарїату у Львові зд. 22./VII. 1851 оповіщено: Das hohe Kriegsministerium habe mit seinen Erlässen vom 23./II. und 11./III. 1851, Z. 630 und 1170 die angetragenen griechischen Feiertage und den an diesen Tagen abzuhaltenden öffentlichen Gottesdienst für die griechische Mannschaft genehmigt, und zwar:

Am 1. Jänner des alten Ritus das Fest der Beschneidung des Herrn.

Am 6. Jänner des alten Ritus das Fest der Erscheinung des Herrn.

Am 2. Februar des alten Ritus das Fest Maria Reinigung, i. t. d.

** Гл. Harasiewicz, Annales Eccl. Ruth., p. 966—983.

erit, ne exercitium horum trium rituum dominantis religionis quoquo modo impediatur aut interrumpatur. (Joseph II. Instruct. pro magistratibus regni Galiciae edit. a. 1782.)

Коли в тій державі складає ся єдиноспасительна релігія католицька з трех обрядів, латинського, грецького, і вірменського, треба буде стеречи, щоби виконуванє тих трех обрядів пануючої релігії не було в якийнебудь спосіб перешкоджене або перерване — каже цісар Йосиф II. в Найвисшій Інструкції для урядів королівства Галичини, виданій в р. 1782.

Тут надмінити треба, що в кождім разї, що иньшого є: додати щось до вже існуючого, а що иньшого: зносити й усувати пр. якусь відвічну постанову, а на її місце заводити иньшу й чужу, без згляду на можливість і спосіб її приміненя!

А яка велика повага й достоїнство та з другої сторони, як найбільший лад і точність в цілїм урядовім діловодстві і солідне трактованє справ видні на кождім кроці з тих старих позовелих фолїялів — з тих всіх найбільшої уваги й пошани гідних Папских постанов і рішень С. Р. Курії! Дійсно, не кажучи вже про ніщо більше — правдиве щастє і честь для чоловіка бути членом так поважної і солідної, тої Божої інституції, котрою є наша єдина, сьвята, католицька і апостольска Церква Христова!

Тому, о мирі всего міра, благостоянії сьвятих, Божїїх церквей і соединенїї всіх, Господу помолим ся.

Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, εὐσταθείας τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ось тільки вповіли мені ті Буалї, Конституції і Листи Апостольскої Столиці зібрані в ріжних Bullaria-x і Collectia-x, над котрими пересиджував я в послїдних часах цілі дні й ночі.

Се пишу тобі . . . щоб ти знав, як треба жити в домі Божім, котрий єсть церква Бога живого, стовп і утвердженє правди. I. Тим. 3. . . 14.

Видень, в суботу перед Зеленими сьвятами, т. зв. памятку або задушну суботу, 1916 р.

